

v marsikteri kerčmi po kmetih še za dnar ne dobí potrebne postrežbe; Karlovec pa je v tej zadevi najbolj podoben Utopiji.

Utopija je nek presrečen kraj, kakor se pripoveduje, kjer se vsaki lahko, če ga le kolikaj mika, umiva z najboljšim vinom; kjer nek klobase po drevji visijo, kot abrenki po naših leskah ali pa češarki po smrekovih vejah, in kjer debeli prešiči kar zložno okrog tavajo z nožem na herbtu, s katerim si lahko vsakdo odreže kosček okusne pečenke.

Ozri se v Karlovcu okrog in glej! pred to gostivnico celega pečenega skopca, ki mu niso kosti polomljene, — tam pod unim oknom ti plava cel kermak (prasec) v obilni maščobi; — stopi v kerčmo, od peči ti udarja v nos na vso moč pečenkui duh; — šetaj čez most na Banjo, tu stojé pod milim Bogom kakor krepki porobki posekanega drevoreda železne peči, kjer se od jutranjega zora do terde noči marljivo prepeka slanina. In če se bojiš pogretega kosčka, se ti opresen odreže in popred kot dvakrat most premeriš, se ga že more želodec radovati.

Naš gospodar je marsikterikrat rekel: „Dijaki! ako vam je drago, da vam Dorica pripravi pečenke, dajte evan-giju (dvajsetico), in s tem malim dnarjem nam včasí kupi ob teržnih dneh purana, da ga je bilo kaj oberati. „Sed tempora mutantur“ — — — to je: „Čas je veliko kolo, ki se neprenehoma vertí in nas silovito za seboj vleče!“

X.

Ozir po svetu.

Čertica iz življenja sedanjega papeža Pija IX.

Leta 1824 je v Rimu neki 17 let star mladeneč storil veliko hudobijo, zavoljo ktere ga je bila visoka sodnija obsodila v smert. Precej ko je sodba stekla čez hudodelnika, ime mu je bilo Gaetano, pridejo k njemu v ječo trije gospodje, in mu oznanijo žalostno sodbo, da bo čez tri dni ob glavo djan; v teh 3 dneh naj se pripravlja kakor vé in zná, da pri Bogu milost doseže. Hitro so pretekli trije dnevi, kmalo je prišla za Gaetana tista strašna ura, da pridejo stražniki po-nj in ga na morišče vlečejo. Grozno žalosten, vés skesan čez svojo hudobijo, udan v svojo osodo gré počasi bolj mertvemu ko živemu človeku podoben proti morišču, kjer mu bo glava odsekana na mašini, ki se imenuje guilotina, kar je še zdaj navadno na Francozkem.

Ko hudodelnika Gaetana na morišče peljejo, ga sreča neki duhoven, ki se ustavi in usmiljeno ogleduje hudodelnika, kateri se mu je zdel vés Bogu udan in je šel pohlevno po plačilo svoje pregrehe; bil je tudi prav priljudnega obraza. Duhovnu se je revež tako smilil, da teče naravnost v papeževo poslopje in prosi hitro s sv. očetom govoriti. Ko pride duhoven pred papeža, poklekne pred njega in lepo lepo prosi, naj bi pomilostil reveža, ki ga ravno zdaj v smert peljejo, in mu prizanesel in ga pri življenji pustil. Papež takrat Piji VIII. usliši prošnjo duhovna, ukaže enemu svojih vradnikov, naj hitro zasede belega konjiča, pa natakne belo ruto na palico in naj hiti za obsojenem, da o pravem času ga doide in vsem oznaní, da ga papež pomilostuje in pri življenji pustí. Nazaj peljejo zdaj hudodelnika Gaetana v ječo in vse ljudstvo je vpilo: bravo, bravo, to je, prav je, prav je!

Celih 22 let je zdihoval ubogi Gaetano v hudi ječi in pričakoval svoje zadnje ure, ker potem, ko ni bil ob glavo djan, je bil od rimskega papeža obsojen v hudo ječo do smerti.

Enega dne pride duhoven, prav slabo oblečen kakor najrevniši kaplanček, k oskerbniku velike jetnišnice v Rimu in ga lepo popraša rekoč: Gospod oskerbnik! povejte mi, ali nimate v svoji jetnišnici nekega jetnika z imenom Gaetano. Oskerbnik duhovnega gospoda jezno pogleda in pravi: E, sitnež! toliko imam opraviti, pa me še s tem jetnikom nadležjete; vendar počakajte malo, kmali vam bom povedal.

Oskerbnik odpre velike bukve, v katerih so vsi jetniki popisani, jih pregleduje, iše in najde ime Gaetano. Na to reče duhovnemu gospodu: Gaetano je še živ, pa v ječi bo do smerti, ker k smerti je bil obsojen pa od rajnega papeža pomilosten, da je smertno štrafo spremenil v hudo ječo do smerti. Duhoven pravi: Prosim vas, dajte mi privoljenje, da smem iti revnega Gaetana obiskat. Oskerbnik pravi: Kaj ga boste obiskovali; pomagati mu nič ne morete; on ostane v ječi do smerti. Duhoven reče: Morebiti se mu še pomaga; le prosim vas, dajte mi list, da grem h jetničarju, kateri mi ječo Gaetanovo odpre; saj vem, da brez vašega privoljenja nič storiti ne smé. Oskerbnik vés nevoljin — vendar dá duhovnemu gospodu privoljenje, jetnika obiskati. Duhoven se priklone in se zahvali za dobljeni list in gré z njim naravnost k jetničarju rekoč: Odprite mi vrata v ječo Gaetanovo; tu imam privoljenje od oskerbnika. Jetničar, sirov in hudoben mož, zareži nad duhovnim gospodom: Kaj hudiča imate pri tem jetniku opraviti? Duhoven gospod pravi: Jetničar! vi ste hud mož. Kaj ne veste, da tak revež največje tolažbe potrebuje, pa zato že meni zabavljate, ki ga grém obiskat; to ni lepo, ni prav. Zdaj začne jetničar strašno gerdo rotiti in preklinjati duhovnega gospoda. Potem reče: No, hitro pojdite, da vam odprem. Gredé pa še vedno preklinja.

Ko duhoven gospod h Gaetano v ječo pride, ga prijazno pozdravi in vpraša: kako mu je kaj. Gospod oče! se vé, da Vas ne poznam in tudi poznati ne morem — odgovori jetnik — pa vem, da veste, kako žalostno je moje življenje, ker do smerti bom mogel biti v ječi; toda rad terpim, ker vem in spoznam, da sem vreden. Rajši pa vendar terpim, kakor da bi bil ob glavo djan, kakor sem bil obsojen. Bog mi daj voljno preterpeti, da tudi pri Bogu milost dosežem. Grozno me veseli in veliko tolažbo čutim v svojem sercu — govori jetnik na dalje — da me duhovni gospod pridete obiskat in me tolažit. Vi ste angelj božji, Bog Vam poverni toliko dobroto. Prosim Vas pa lepo, gospod duhovni oče, pridite me še enkrat obiskat, preden umerjem, zakaj dolgo ne bom; saj me vidite, da me ni družega ko kost in koža.

Duhovni gospod pazljivo posluša jetnikove besede, potem reče: Prinesem ti sporočilo tvoje matere. — Kaj so moja mati še živi? — se zavzame jetnik. — Da! še so živi, pošljejo me ti povedat, da se utegne kaj zboljšat tvoj žalostni stan. Oh! kako bi to bilo mogoče! le takrat bo boljši za me, kadar umerjem, pred ne. Duhovni gospod vpraša, ker si 22 let v ječi, kaj nisi še nikoli prošnje dal pismeno do papeža? O dal sem jo že večkrat, toda nisim bil uslišan ali pa moja prošnja ni prišla nikoli do papeža. Pisal sem tudi do papeža Gregorja XVI., toda moje pisma mu niso prišle v roke; drugi so jih dobili in skrili. Duhovni gospod pravi: Gregor XVI. ni več živ, piši do papeža Pija IX. — Kdo mu bo pa moje pismo dal? — Jez sam; le piši: tu imaš papir in svinčen klinček. Le piši tako, kakor ti bom povedal. Jetnik piše tako lepo in ponižno, prosi sv. očeta, da bi mu prikrajšal kazni, ktere je že 22 let prestal itd. Duhoven gospod vzame pismo in prav prijazno reče jetniku: Bog te obvaruj! Terno zaupaj v božjo milost, pa moli tudi za papeža Pija IX. Še nocoj bo imel papež tvoje pismo.

Zdaj zapusti duhovni gospod jetnikovo ječo in gré k jetničarju povedat, naj jo zaklene. Jetničar zaupije nad duhovnim gospodom: Kaj vraga imate z unim prekletim jetnikom se toliko meniti? Hitro se poberite, če ne bo druga; vi ste se močno pregrešili čez postavo. Kaj ne veste, da tudi z vikšim privoljenjem se z jetnikom ne smete pogovarjati več ko eno uro; zdaj pa je že 2 minuti čez. Duhovni gospod reče jetničarju: Vi se zlo pregrešujete z groznim preklinjevanjem in s tako nespodobnim obnašanjem; kaj pa ko bi sv. oče papež zato vedili, kako vi ravnate, kaj bi rekli? Jetničar pravi na to: Če tudi papež vse to

vé, naj vé; skerb je papeža za me, kakor mene za papeža. Papež zame ne porajta, jez pa še manj za papeža. Duhoven: Vi ne poznate papeža; vedite, da on vsacega čisla kolikor zasluži in nikogar ne sovraži. Jetničar: Kdo ste vi, da mi tako zabavljate? Duhoven: To vam nič mar; naj bom kdor hočem.

Duhovni gospod gré zdaj naravnost k oskerbniku velike jetnišnice v Rimu, povedati mu, da je z jetnikom Gaetanom se pogovarjal celo uro, se vsede in mu tako govori: Jetniški oskerbnik! poslušajte kaj vam bom povedal. Še danes morete ukazati, da se jetniku Gaetanu železje z nog odbije. Juter dopoldne morate nakupiti za jetnika lepih gosposkih oblačil, kakoršnih že narejenih lahko dobite; zavoljo plačila bodite brez skerbí; vse vam bo povernjeno. Skerbite, da bo jetnik lepo umit, od glave do nog vès v novi obleki; in recite mu, naj veselo pričakuje opoldanjega zvonjenja. Ko bo poldne zvonilo, pojte k njemu v ječo, recite mu, naj na glas moli poldanšnjo molitev. Ko bo odmolil, mu oznanite, da je konec njegove ječe; prost je zdaj, pomilosten in vesel sme zdaj iti v naročje svoje matere. Vi pa sami ga morate spremiti v hišo in ga zročiti materi. Danes pa tega ne smete nikomur oznaniti. — Oskerbnik posluša, debelo gleda in si misli, kdo bi utegnil biti ta gospod, ki tako ukazljivo govori? Potem reče: Gospod oče! povejte mi, ali me imate za norca ali me skušate? Kar vi od mene terjate, tega ne morem in ne smem storiti. Kaj ne veste, da milosti tolike skazati ne sme in ne more nihče drug, kakor le sv. oče papež sam. Vem dobro — odgovori duhovni gospod — toda morate vediti, da sem prišel to oznanit v papeževem imenu. — Oskerbnik pravi: Prav je, pa jez tega ne verjamem. Ako bi vi bili od sv. očeta poslani, bi bili pisano povelje meni prinesli; zakaj pričevanje moram imeti, da je res to papeževa volja, česar vi terjate od mene. Duhovni gospod pravi: Res je tako, prav imate. Dajte mi malo papirja, tinto in pero, kmalo bote imeli v rokah pričevanje. Duhovni gospod piše tako-le: „Oskerbnik velike jetnišnice v Rimu! S tem listom ti zapovem, da jetnika Gaetana jutri opoldne izpustiš in ga k njegovi materi spremiš. Piji IX.“

Oskerbnik ta list zagledati se prestraši, kakor da bi bilo trešlo va-nj; poklekne pred sv. očeta papeža in prosi ponižno, da bi mu ne zamerili, če je kaj napčnega in zabavljivega govoril. Sv. oče papež mu rečejo: Odpustim ti vse, dasiravno si me z neprijaznimi besedami sprejel; ti ostaneš v svoji službi, al glej, da vprihodnje ne boš z nobenim tako neprijazno ravnal. Jetničarju pa oznani, da od danes zgubi svojo službo, zato, ker tako strašno preklinja in z ljudmi tako nespodobno ravna.

Ko bi tudi drugi vladarji prišli včasih v jetnišnice ali pa le v pisarnice tako, da bi jih nihče ne poznal; gotovo bi zapazili marsiktero napako in marsikterega uradnika bi spodili iz službe.

Višnjagorski.

Kranjske narodne pripovedke. *)

Nabral J. F. Št.

1.

Strah v Kočevskem gradu.

Od Kočevskega grada tamošnji prebivavci veliko strašnega povedati vejo. Ta grad stoji na visoki in stermiti gori. Če popotnik memo potuje, ga koj ugleda in si misli, to je bilo strašno nekdanj v tem gradu. Pa zob časa ga že dolgo gloda, in nevarno je po njem hoditi. Že je razpadel. Pri tleh je stanoval nekdanj še reven lovec s svojo družino, od ktere se to-le pripoveduje:

*) Nadjam se, da nobeden naših bravcov se ne bo pri teh pripovedkah kaj družega mislil kakor to, kako lahko verni so bili naši ljudje nekdanj. Kažejo nam te „storije“ stan omike v nekdanjih časih.

Mož, od ktere ga govorimo, je prvi zmed lovcev tu stanoval. Imel je dva otroka. Vse je vidil, kar strašnega se o tem gradu pripoveduje, in že sam je večkrat v zgornjih sobah neke lučice vidil, ktere so tudi memo gredeči popotniki vidili, pa ugibali, kaj da so. Pa vse to moža nič ne straši, in se knezu turjaškemu za stanovanje prav lepo zahvali.

Preseli se vkljub boječi in plahi ženi, ktera se je strahov bala, v grad, in res dolgo dolgo ni bilo od strahov ne duha ne sluha, kakor bi se bili lovca zbal bili. Pa komaj dober mesec preteče, vidi naš Tone, tako je bilo lovca ime, da se je kaj zmotil, misleč, da ni strahov.

Leži nekega poletnega vročega dne pod hrastom, ki je pred gradom stal, in v hladni senci počiva. Že je malo zadremal, kar vidi, da nekdo pelje otroka, ktere ga je v hiši pustil, vodnika pa ni vidil. To se mu čudno zdí in stermiti. Pa sterjenje se hitro v strah spremeni, ker 5 let star deček roko derži kakor bi ga kdo peljal, naglo memo očeta teče in proti prepadu maha, kamor padši bi se bil za smert potolkel.

Prestrašeni oče se ne pomišlja dolgo, ampak naglo vstane, in teče dečka rešit. Zgrabi ga za desno ramo in ga komaj vodniku iz rok sterga, ki ga je za levo ramo deržal. Opazil je, da je neka roka otroka deržala, merzla kot led, ki se pa nič bal ni, in ga nikakor spustiti ni hotla. Vendar pa oče otroka vodniku iz rok sterga.

Ko ga nazaj pripelje, ga praša, kdo je po-nj prišel in ga proti prepadu peljal.

Deček. Star mož.

Oče. Kakošen je pa bil?

D. Imel je dolgo brado, velike rudeče oči in usnjato pokrivalo na glavi.

O. Kako je bil pa oblečen? Ali ne veš?

D. Vem, vem!

O. No, kako? Kakošno suknjo je imel?

D. Nobene. Samo črn pruštof in dolge črne hlače.

O. Ali se ga nisi nič bal?

D. Nak, kar nič ne. Saj mi je bil tako prijazen in mi je veliko lepega obetal, če bi šel z njim.

To pripovedovanje otrokovo se očetu nekako čudno zdí. Vès stoji zamišljen. Lovec ne vé, kaj bi to bilo, in se je zlo za dečka bal. Bal se je namreč, da bi spet ne prišel; ženi pa nič ne pové, kaj ga teži. Svojo tugo in vse, kar se je pripetilo, skerbno ženi prikriva. Tudi dečku zapové molčati in materi nič od tega ne povedati; zato mu dá nekaj igrač, da bi bolj bogal.

Čeravno je pa vse prikrival, vendar žena kmali zapazi, da ga nekaj teži. Praša ga večkrat, kaj mu je, pa ji nikoli nič ne reče. Mislil si je, da bi se že tako strašna žena še preveč bala in bi ji obstati ne bilo, toraj reče na vedno prašanje, da ga je knez malo okregal, in zato je tako čmeren.

Žena res verjame, ne praša več, in prinese, ker je bilo ravno zvečer, večerjo na mizo. Lovec se za mizo vsede, pa malo jé. Prigodba opoldne pod hrastom ga je tako prestrašila in premamila, da nič ne more. Zmiraj se mu je dozdevalo, da ga nekdo po imenu kliče. To se mu čudno zdí, in ne vé, kaj bi počel. Vendar ustane, in gré gledat, kdo ga kliče. Odpre serčen vrata in zagleda v svoje preveliko začudenje ravno tistega starega moža, od ktere ga mu je deček pravil, in ktere ga po obleki kot tistega spozná. Starec migne lovca, kakor bi mu hotel reči, naj gré z njim.

Lovec iz začetka ne vé, kaj bi storil, ali bi šel ali ne. Ker pa mož ne neha s perstom migati, in ga strah tudi preveč ni bilo, se ne premišlja delj časa in gré za starcom.

Ta ga pelje po ravno tisti poti kakor dečka opoldne, in lovec vidi, ko do prepada prideta, da se je skala sama odperla, in neka čudna svetloba je iz globočine prisvetila.